

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 11^{ΗΣ} ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2003

ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΚΙΚΗΣ ΔΗΜΟΥΛΑ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΣΚΑΛΚΕΑ

Ἡ ἐπίσημη ὑποδοχή σήμερα τῆς νέας συναδέλφου, κας Κικῆς Δημουλά, εἶναι ἡμέρα μεγάλη γιὰ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Διάδοχος στὴν ἔδρα τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Δροσίνη, τοῦ Σκίπη, τοῦ Ἀθάνα, τοῦ Παπατσώνη καὶ τελευταῖα, τοῦ Νικηφόρου Βρεττάκου, ἡ νέα μας συναδέλφος εἶναι ποιήτρια ἀντάξια τῶν προκατόχων τῆς. Ἐκφράζει, βέβαια, τὸ πνεῦμα μιᾶς τραγικότερης, ἴσως, ἐποχῆς, τῆς σημερινῆς, ὅπου ὁ χρόνος περνάει ἀδυσώπητος καὶ οἱ ἄνθρωποι βρῖσκονται κλεισμένοι στὸν ἑαυτὸ τους, χωρὶς ἐλπίδα, μὲ τὴν αἰσθησιμότητα τῆς φθορᾶς.

Τὰ προβλήματα ποὺ ἐκφράζει, ἐπομένως, ἡ Κικὴ Δημουλά μὲ τοὺς στίχους τῆς, δὲν εἶναι μόνον δικά τῆς, ἀλλὰ καὶ προβλήματα ὄλων μας. Οἱ στίχοι τῆς εἶναι τὸ ποιητικὸ χρονικὸ τῆς 50ετίας ποὺ περάσαμε ὅλοι.

Σιγὰ-σιγὰ, μετὰ τοὺς πρώτους συγκρατημένους λυρικοὺς στίχους, ὁ τόνος τῆς ἄρχισε νὰ γίνεταί βαρύτερος, περισσότερο ἀπαισιόδοξος, ἀντικατοπτρίζοντας τὴ μεταβολὴ τῆς κοινωνίας μας.

Ἐλληνίδα, γεννημένη ὅμως, σ' αὐτὸν τὸν εὐφρόσυνο τόπο, ὅπου τὸ παρελθὸν ἀποτελεῖ πνευματικὸ στήριγμα, στρέφεται καὶ πρὸς αὐτό, ζητώντας ἰδέες καὶ σύμβολα. Καὶ ὅλα αὐτὰ, οἱ στίχοι, οἱ ἰδέες, τὰ σύμβολα, δίνονται σὲ μία γλῶσσα, ποὺ δὲν τὴν συναντᾶμε πλέον, ποὺ βάζει στὴν ποίησή τῆς τὴ σφραγίδα τῆς μεγάλης τέχνης.

Ἀγαπητὴ μου, Κυρία Κικὴ Δημουλά,

Εἶμαι εὐτυχῆς ποὺ σᾶς ὑποδέχομαι, ἐκ μέρους τῶν συναδέλφων μας, οἱ

όποιοι, πιστέψτε ότι, δεν είναι μόνον εύτυχοι όταν διαβάζουν τήν ώραία σας ποίηση, ἀλλά και όταν ἀπολαμβάνουν τὸ γλυκὸ σας χαμόγελο, ἀπαύγασμα τῆς ψυχικῆς σας τρυφερότητας καὶ εὐγένειας.

Σὰς εὐχομαι, γιὰ πολλὰ ἀκόμη χρόνια, σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἡρεμία, γιὰ νὰ συνεχίσετε τὸ λαμπρὸ ἔργο σας.

Ἀγαπητὴ Συνάδελφε,

Καλῶς ἤλθατε στὸ Ἀνώτατο Πνευματικὸ Ἴδρυμα.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΕΤΡΑΚΟΥ

Εὐχαριστῶ τὴ Σύγκλητο τῆς Ἀκαδημίας πού μου ἀνέθεσε νὰ παρουσιάσω τὴ νέα συνάδελφο, τὴν ποιήτρια Κικὴ Δημουλᾶ. Ἡ τέχνη τῆς ποίησης εἶναι κύριο συστατικὸ τῆς ζωῆς, μᾶς συντροφεύει ἀπὸ τις πρώτες μας στιγμές γι' αὐτὸ ἡ ἐκπλήρωση τοῦ καθήκοντος πού ἀνέλαβα ἀποτελεῖ εὐχάριστη παρέκκλιση ἀπὸ τις μονομερεῖς ἀσχολίες μου καὶ μικρὴ ἀνταπόδοση γιὰ ὅσα ἡ τέχνη τῆς ποίησης μου χαρίζει.

Ἐρίτιμος κυρία, ἀγαπητὴ συνάδελφε,

Μὴ σὰς παραξενεύει, ὅτι κατὰ τὴν εἴσοδό σας στὴν Ἀκαδημία, σὰς προσφώνει ἓνας ἀρχαιολόγος καὶ ἐπιπλέον ἐπιγραφικὸς, ιδιότητες συνυφασμένες στὴν κοινὴ γνώμη ἴσως μὲ τὴν ἐμβριθία, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν σχολαστικισμό καὶ τὴν πολλὰς φορές ἄγονη λογισύνη.

Πιστεύω ὅμως πὼς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν μὲ χαρακτηρίζει. Ἀντίθετα ἐπικρατεῖ μέσα μου τὸ πνεῦμα τοῦ ἰδανικοῦ προκατόχου καὶ τῶν δύο μας, τοῦ ὄραματιστῆ τῆς Ἀκαδημίας Ἀλεξάνδρου Ρίζου Ραγκαβῆ, ἀρχαιολόγου, ἐπιγραφικοῦ καὶ ποιητοῦ. Εἶχε τὸ ταλέντο νὰ συνδυάζει καὶ τὰ τρία δὲν ἔχει σημασία ἂν οἱ πολλοὶ δὲν τὸν ἐκτίμησαν ὅσο ἔπρεπε.

Δεχθῆτε λοιπὸν κυρία, τὸν ἔπαινό σας ἀπὸ ἓναν ἀρχαιολόγο, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὴν ποίηση καὶ λυπᾶται πού ὁ ἴδιος δὲν εἶναι ποιητῆς.

Διαδέχεσθε στὴν τέχνη σας ἐδῶ δόξες τῆς Ἑλλάδος, τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸν Δροσίνη, τὸν Παπαντωνίου, τὸν Παπατσώνη καὶ τὸν Βρεττάκο, καὶ συνεχίσετε στὴν ποίηση τὸ ἔργο ὅσων δὲν εὐτυχήσαμε νὰ ἔχουμε μαζί μας, τοῦ Γρυπάρη, τοῦ Καβάφη, τοῦ Σικελιανοῦ καὶ ἀκόμη ἐκείνων τῶν νεωτέρων πού δὲν θύλησαν νὰ μᾶς συντροφέψουν, τοῦ Σεφέρη καὶ τοῦ Ἐλύτη. Ἡ ποίηση, ἡ τέχνη καὶ

ή επιστήμη σὲ τοῦτο τὸ μέλαθρο δὲν ἦσαν ποτὲ τῆς Ἀκαδημίας. Ἦλθατε ἐδῶ ὡς ἡ ποιήτρια ποῦ ἐκφράζει τὴν ἐποχὴ μας. Θὰ εἶσθε ἡ ἴδια, τολμηρὴ καὶ ἀνεξάρτητη καὶ ὅταν περιβληθῆτε τὸ διάσημο. Ναί, ἐσεῖς θὰ εἶσθε Ἀκαδημαϊκός, καὶ ἡ Ἀκαδημία θὰ εἶναι πλουσιώτερη. Τὴν χαρακτηρίζουν πολλὲς φορὲς ὡς μουσεῖο, μὲ κάποια χροιά ὑποτίμησης. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς πειράζει ὅμως· ἐγὼ τουλάχιστον ἀνήκω, λόγῳ τῆς ἐπιστήμης ποῦ ἀσκῶ, σ' ἐκείνους ποῦ γνωρίζουν καλύτερα ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλον, ὅτι τὰ μουσεῖα περιέχουν τὰ πολύτιμα ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ σημερινὴ ποίηση δὲν ἀκολουθεῖ τοὺς τρόπους τῶν παλαιῶν μεγάλων, τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Κάλθου, τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Σικελιανοῦ. Ἡ ἀλλαγὴ, ἡ ἀνατροπὴ, τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων φαίνεται πρῶτα πρῶτα στὰ πνευματικὰ δημιουργήματα καὶ τὸ κορυφαῖο ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ ποίηση, ἡ ὁποία, ὅταν εἶναι γνήσια δημιουργία, ἐκφράζει πάντα τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ τῆς.

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τίς ἔννοιες ποῦ φέρει, τὸ μέσον μὲ τὸ ὁποῖο θὰ μεταδώσει ὁ ποιητὴς τίς ἰδέες του εἶναι ἡ γλῶσσα. Παραβλέποντας τὴν ἀρχαιότητα λέγω μόνον, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Παναγιώτη Σούτσου, μὲ τὸ πασίγνωστο ποίημά του γιὰ τὴ γλῶσσα τοῦ Κάλθου καὶ τοῦ Σολωμοῦ, ἕως σήμερα ἡ ποίηση θέλουμε νὰ εἶναι καὶ γλωσσικὴ δημιουργία. Γλωσσικὴ δημιουργία μὲ εὐγενικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ μορφή. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ποίησής σας. Γλῶσσα καθαρὴ, νεοελληνικὴ, δουλεμένη, χωρὶς τὸν τρόπο τῆς ἀποφυγῆς τῶν λόγιων τύπων οἱ ὅποιοι στοὺς στίχους σας δένουν ἀπόλυτα μὲ τὸ ὕφος καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ποιημάτων. Ἡ ποίησή σας δὲν κατανοεῖται εὐκόλα, ὅπως ὄλων τῶν ἀληθινῶν ποιητῶν. Ἔστω κι ἂν νομίζουμε ὅτι τὴν καταλαβαίνουμε ἀμέσως.

Ἀπὸ τὸ πρῶτο σας ποίημα Ἀπολογισμὸς τοῦ 1956, μὲ τίς σποραδικὲς ὁμοιοκαταληξίαι, ἕως τὰ ἐντελῶς πρόσφατα, ἐκεῖνο ποῦ πρῶτα ἐλκύει εἶναι ἡ ἀψογὴ γλωσσικὴ μορφή τους. Ὑπάρχουν στίχοι στοὺς ὁποίους, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνε-ται αἰσθητὴ χασμωδία, τὸ φαινόμενο αὐτὸ δὲν συμβαίνει, γιατί στὴν ποίησή σας ὑπάρχει ἀφανὲς μέτρο καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωση τῶν ποιημάτων, εἴτε ἐνδομύχως, εἴτε κατὰ τὴν ἀπαγγελία τους, δημιουργεῖται αἰσθημα ρυθμοῦ. Μάλιστα στοὺς πολυσύλλαβους στίχους ὑποκρύπτεται ἡ ἐφαρμογὴ μετρικῶν κανόνων μὲ τὸ διάλεγμα καὶ τὴν τοποθέτηση τῶν λέξεων ὥστε αὐτὲς νὰ τονίζονται ἀβίαστα.

Ἡ χρῆση τοῦ μεγάλου λεκτικοῦ πλοῦτου τῆς νέας ἐλληνικῆς σας προφυλάσσει ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ μονοτονία. Ἀποφεύγετε τοὺς νεολογισμοὺς καὶ τὴ μεγαληγορία. Ἡ ποίησή σας εἶναι σοβαρὴ, κάποτε σκυθρωπὴ, ποίηση ἐσωτερικῆς ζωῆς, ποίηση ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀναζητώντας τὸν ἑαυτό του προσπαθεῖ νὰ τὸν διασώσει.

Προσωποποιείτε τις λέξεις, τις θεωρείτε ζωντανές, με αισθήματα, με ενέργεια:

*Οί λέξεις έχουν έχθρες μεταξύ τους,
έχουν τούς ανταγωνισμούς:
άν κάποια απ' αυτές σ' αϊχμαλωτίσει,
σ' ελευθερώνει άλλη¹.*

Παρά τις έχθρες τους όμως σχηματίζουν εικόνες απaráμιλλες, αγάπης και έρωτα, όπως τὸ Χθές, ἀπὸ τῆ συλλογῆ Ἕρεβος:

*Τὸ γέλιο του χάλασμα ψυχῆς.
Μέσα του ἔκρυβε ἕναν ἄνεμο
πού ἔσκιζε τὰ χάρτινα ὄνειρά μου.*

Ἡ πρώτη σας συλλογή, με τὸν τίτλο *Ποιήματα*, δημοσιεύτηκε ἐρήμην σας, τὸ 1952, μάλιστα τὴν ἀποσύρατε. Ἐκτοτε δημοσιεύσατε ἑννέα συλλογές οἱ περισσότερες ἀπὸ τις ὁποῖες ἔχουν συγκεντρωθεῖ σ' ἕνα τόμο. Τὸ κέντρο τῆς ποιήσῆς σας εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἡ ὑπαρξή του, ὁ χρόνος πού ἀποτελεῖ τὸ κύριο συστατικὸ τῆς ζωῆς μας, ἡ φθορά, ὁ θάνατος, τὸ μάταιο τῶν προσπαθειῶν ἀλλὰ καὶ ὁ έρωτας. Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὸν δὲν ἐμπιστεύεσθε: τὸ λέτε:

*ἢ κάθε ἀγάπη πάντα
κάπου σοῦ τό ἔχει φυλαγμένο τὸ φαρμάκι*

ἢ ἀκόμη πιὸ ἀπαισιόδοξα

*πάρτο κι ἀλλιῶς:
πότε δὲν φοβότανε τὸ θάνατο ἢ ἀγάπη;*

Ἡ ἐργασία σας, χωρὶς ἐξωτερικὴ δράση, συνέδραμε στὴ στροφή σας πρὸς τὰ μέσα. Κάπου² λέτε γιὰ τὴν ποιήσῆ σας: «Κλείνουν φέτος, πενήντα χρόνια καταγγελιῶν μου ἐναντίον τοῦ χρόνου ὡς ὑπεύθυνου γιὰ τὸν τραυματισμὸ ἢ καὶ τὸ θάνατο τῶν ἡμερῶν μας, πού προκαλεῖ περνώντας με τὸ ἀθύρνο, σφοδρὰ ταχὺ μηχανάκι του. Λέξεις μόνο ἦταν τὰ ἐπιβαρυντικὰ στοιχεῖα πού διέδετα ἐναντίον

1. Τὸ *Λίγο τοῦ Κόσμου*, ἡ περιφραστικὴ πέτρα.

2. Τὸ Καποδιστριακό, 15 Ἀπριλίου 2002, 7.

του». Στην εποχή μας, κυρία, εποχή πλαστικής ειρήνης και ήρεμίας, οι γνήσιες στην έννοιά τους λέξεις μάς είναι πολύτιμες. Μας κάνουν να νιώθουμε ότι δεν είμαστε μόνοι. Τα ποιήματά σας είναι οι καταγγελίες και οι ανακρίσεις και οι ετυμηγορίες της εποχής μας, της γενιάς μας που της δίνετε την ποιητική φωνή.

Η ποίησή σας ήταν, στην πρώτη κιόλας συλλογή σας, ολοκληρωμένη, άπαισιόδοξη, έρμητική, αλλά λυρική. Σ' ένα ποίημά σας³ μιλάτε για τους στίχους σας:

- στίχους ισχνούς θά επιδείξω-
 ό τελευταίος μόνο στίχος
 τίποτε δέν θά λείει.
 Κοιτώντας θλιβερά τούς προηγούμενους
 θά κλαίει.

Ντύνατε τις σκέψεις και τα αισθήματά σας μ' έναν λεπτό λυρισμό που με τα χρόνια έχει κρυφτεί, και τον νοσταλγώ. Μας δώσατε εικόνες παραστατικές, που κάποια στιγμή νιώσαμε τη μελαγχολία τους. Σας θυμίζω το *Απόγευμα* από την πρώτη σας συλλογή⁴:

Ένα κομμάτι άνεμος που έπεσε στο δρόμο
 κάθισε και έπαιξε
 στα σύρματα του ηλεκτρικού
 μιá μελωδία σιγανή
 αφιερωμένη στη διάθεσή μου.

Αλλά δέν μείνατε εκεί. Ανεβήκατε με τις συλλογές σας της Ποίησης τη σκάλα: *Ερήμη* το 1958, *Επί τα ίχνη* το 1963, *Το λίγο του κόσμου* το 1971, και με άλλες ακόμη, έως την τελευταία, *Ήχος απομακρύνσεων* το 2001, αληθινή απομάκρυνση από την πρώτη σας συλλογή. Σ' ένα ποίημα⁵ της τελευταίας συλλογής μάς λέτε:

Με καταγγέλλουν ή ανανέωση και ή ποικιλία
 πώς διακινώ μπαγιάτικες μεγάλες επαναλήψεις ποσότητες
 με αποτέλεσμα να εδίδεται ή άνία.

3. Ποιήματα 16.

4. Ποιήματα 19.

5. Ποιήματα 36-37.

Ὁ λυρισμὸς τῆς πρώτης συλλογῆς ἔχει δώσει τὴ θέση του στὸν σαρκασμὸ καὶ στὴν αὐτοκριτική. Οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ ποιήματος μᾶς δίνουν καὶ τὴ βαθύτερη ἔννοιά του, πού τὴ νιώθουμε ὅλοι, καὶ αὐτὴ, κυρίως, μᾶς ἀφορᾷ:

πάλι θὰ μοῦ ζητήσεις
 λογικὴ ἐξήγηση
 πάλι θὰ σοῦ ἀπαντήσω ὅτι
 νὰ ἀντέξεις εἶναι τὸ ζητούμενο
 ὄχι νὰ καταλάβεις.

Κυρίες καὶ κύριοι,

Ἀπὸ πολὺ παλιὰ ὁ ποιητὴς διέφερε ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους: ἔπρεπε νὰ εἶναι προικισμένος μὲ ξέχωρες ἀρετές. Στ' ἀρχαῖα χρόνια ἕνας ἦταν ἐκεῖνος πού τις προσωποποιούσε: ὁ Ἀριστοτέλης τὸν ὀνομάζει ὁ ποιητὴς, πρόκειται δηλαδὴ γιὰ τὸν Ὅμηρο⁶. Κι ἐκεῖνος, ὁ ραψωδός, γνωρίζει τὴν ξεχωριστὴ θέση του καὶ μᾶς δηλώνει⁷ πὼς ἡ ποίηση εἶναι μέρος τῆς ζωῆς καὶ οἱ ποιητὲς ξεχωρίζουν ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους:

Γιατὶ ἔχουν δόξα καὶ τιμὴ στὴ γῆ οἱ τραγουδιστὰδες
 ἀπ' ὅλους, πού τοὺς ἔμαθε νὰ τραγουδοῦν ἡ Μοῦσα
 κι ἀγάπησε τὸ γένος τους ξέχωρα ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα.

Οἱ ποιητὲς ποτὲ δὲν θεωρήθηκαν κοινοὶ ἀνθρώποι. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι περιμένουμε ἀπὸ ἐκείνους νὰ δώσουν μορφὴ στὶς ἐπιθυμίες μας, στοὺς πόθους, στὰ συναισθήματά μας καὶ νὰ ὑψωθοῦν πάνω ἀπὸ μᾶς καὶ ὅταν χρειασθεῖ νὰ ὑψώσουν καὶ μᾶς. Ἔτσι δὲν ἔγινε κατὰ τὴν ταφὴ τοῦ Παλαμᾶ; Ἡ πληγωμένη Ἑλλάδα πού ἀκουμπούσε στὸ φέρετρο τοῦ Παλαμᾶ, μίλησε μὲ τοὺς στίχους ἐνὸς ποιητῆ. Τὴν ἀνάταση ἐκείνης τῆς ἡμέρας καὶ τὴ μεταρσίωση ἐκείνων πού ἄκουσαν τὴ βροντὴ τῆς φωνῆς τοῦ Σικελιανοῦ ἐξηγεῖ ὁ φιλόσοφος⁸: «Ἡ ποίηση εἶναι

6. Ρητορ. 1365a 11, 1380b 28.

7. Σ' 479-481 μετ. Ζήσιμου Σιδέρη:

Πᾶσιν γὰρ ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισιν αἰοῖδοι
 τιμῆς ἔμμοροί εἰσι καὶ αἰδοῦς, οὐνεκ' ἄρα σφέας
 οἶμας Μοῦσ' ἐδίδαξε, φίλησε δὲ φύλον αἰοιδῶν.

8. Ἀριστ. Ποιητικὴ, 1451b διὸ καὶ φιλοσοφικώτερον καὶ σπουδαιότερον ποιήσις ἱστορίας ἐστίν· ἢ μὲν γὰρ ποιήσις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἢ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει.

περισσότερο φιλοσοφικό και ύψηλότερο από την ιστορία πράγμα γιατί η ποίηση εκφράζει τὸ καθολικό, ἐνώ ἡ ιστορία τὸ ἰδιαίτερο». Τὸ λέτε καὶ σεῖς κυρία, κάπου⁹ μὲ ἄλλα λόγια: «Ἡ ποίηση, ἔστω καὶ μεταλλαγμένη», δηλαδή μεταφρασμένη, «καλὸ εἶναι νὰ ἀνταλλάσσει ἀνθρωπότητα. Ἐξ ἄλλου, λίγο πολύ, συντοπίτες εἶναι οἱ προβληματισμοί».

Ἡ ποίηση πετάει στοὺς αἰθέρες, κυριολεκτικά. Τὸ πιστεῦε ὁ Πίνδαρος γιὰ τοὺς στίχους του καὶ τοὺς θεωροῦσε ἀνώτερους ἀπὸ τ' ἀκίνητα ἀγάλματα τῆς ἐποχῆς του¹⁰. Γι' αὐτὸ καὶ μέσα στὴν Ἀκαδημία οἱ τεχνίτες τοῦ λόγου καὶ οἱ καλλιτέχνες εἶχαν καὶ ἔχουν ξεχωριστὴ θέση. Εἶναι οἱ δημιουργοί, ἐκεῖνοι ποὺ πασχίζουν, ποὺ ἐργάζονται γιὰ μᾶς τοὺς ἄλλους. Τὸ ἔργο τους δὲν ξεπληρώνεται, καὶ πάντα περιμένουμε περισσότερα.

Ἀπὸ τοὺς ποιητὲς περιμένουμε νὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ προσδοκίες μας, αὐτὸ εἶναι φανερὸ ἀπὸ τ' ἀρχαῖα χρόνια. Ὁ Ἀριστοφάνης¹¹ μὲ τὴ μορφὴ τοῦ Διονύσου παραπονιέται:

*Μὰ γόνιμος ποιητῆς δὲν βρίσκεται ἕνας,
μιὰ φράση νὰ μπορεῖ νὰ πεῖ γενναία.*

Ὁ μεγαλόπρεπος Αἰσχύλος, πάντα μὲ τοὺς στίχους τοῦ Ἀριστοφάνη¹² πιστεύει κι' ἐκεῖνος ὅτι οἱ ποιητὲς πρέπει νὰ ἔχουν γενναιότητα γιατί μόνο ἔτσι ὠφελοῦν:

*Σκέψου πόσο ἀπὸ τὰ πρῶτα τὰ χρόνια
οἱ ποιητὲς μὲ γενναία καὶ μεγάλη ψυχὴ
τοὺς ἀνδρώπους ὠφέλησαν*

Γυρίζω πάλι στὰ χρόνια μας. Οἱ ποιητὲς δὲν εἶναι κείνοι ποὺ μᾶς στήριξαν

9. Τὸ Καποδιστριακό, 15 Ἀπριλίου 2002, 7.

10. Νέμ. Ε', 1.

11. Βάτραχοι 96, μετ. Θρ. Σταύρου:

γόνιμον δὲ ποιητὴν ἂν οὐχ εὖροις ἔτι
ζητῶν ἂν, ὅστις ῥῆμα γενναῖον λάκοι.

12. Βάτραχοι 1030, μετ. Θρ. Σταύρου:

Σκέψαι γὰρ ἀπ' ἀρχῆς
ὡς ὠφέλιμοι τῶν ποιητῶν οἱ γενναῖοι γεγένηνται

όταν χρειάστηκε; Ό Ρήγας, ό Κάλβος, ό Σολωμός, ό Παλαμάς, ό Σικελιανός, δέν ἦσαν οἱ γενναῖοι μέ τή μεγάλη ψυχή πού ἐψάλλαν τὰ τραγούδια πού πνίγονταν μέσα μας; Νά γιατί ἡ ποίηση εἶναι μέρος τῆς ζωῆς μας πολύτιμο καί ἡ κάθε γενιά τότε δικαιώνεται, ὅταν τοὺς πόθους τῆς καί τὰ πάθη τῆς τὰ ἐκφράσει ἡ Τέχνη.

Ἐρίτιμος κυρία, ἀγαπητὴ συνάδελφε,

Διαδέχεσθε ἀνάμεσά μας τὸν Νικηφόρο Βρεττάκο, τὸν λεπταίσθητο ποιητὴ ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ ὁποῖου θυμᾶμαι τώρα ἐκείνους¹³ πού ὀνόμασε Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Λέει λοιπὸν πὼς ὅταν φύγει, κάπου ψηλά,

θὰ

συναντήσω ἀγγέλους, θὰ τοὺς
μιλήσω ἑλληνικά, ἐπειδὴ
δέν ξέρουνε γλῶσσες. Μιλᾶνε
μεταξὺ τους μὲ μουσική.

Ἔχουμε, ἐσεῖς, ἐγώ, καί ὅλοι ὅσοι αἰσθάνονται ὅπως οἱ δύο μας, ἔχουμε ἓνα προνόμιο ἐξαιρετικό, νὰ μιλάμε αὐτὴ τὴ γλῶσσα. Βέβαια, ὅλες οἱ γλῶσσες εἶναι ἴσες στὴ συνείδησή μας. Δέν εἶναι ὅμως ὅμοιες, καί μία, πιστεύω, εἶναι ἡ ὡραιότερη, ἐκείνη τῶν ἀγγέλων. Γεννήθηκε ὅπως ἡ Ἀθηνᾶ, πάνοπλη καί τέλεια, γεννήθηκε ὅπως ἓνα μεγάλο ἔργο τέχνης, μὲ μιὰ ὁμορφιά πού φέρνει θλίψη, γιατί κάποτε θὰ χωριστοῦμε ἀπ' αὐτήν. Κι ὅταν διαβάζω τὰ ποιήματά σας, μοῦ ἔρχεται στὸ νοῦ ὁ στίχος τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ¹⁴:

Πάντοτε ὡραία καί μουσικά τὰ ἑλληνικά σου εἶναι.

Ἐρίτιμος κυρία, ἀγαπητὴ συνάδελφε,

Ἡ εἴσοδός σας στὴν Ἀκαδημία δέν εἶναι τέρμα. Εὐτυχῶς! Εἶναι ἓνα ἀκόμη τοπιό στὴν περιδιάβαση τῆς Ζωῆς σας καί ἐπιθυμία ὅλων μας εἶναι νὰ σᾶς βλέπουμε πάντα δημιουργική, ὅπως ἀποδείξατε ὅτι εἶσθε, ἀπὸ τὸν πρῶτο σας στίχο ἕως σήμερα.

13. *Τὰ Ποιήματα* Γ' 317

14. *Γιὰ τὸν Ἀμμόνη*, πού πέθανε 29 ἐτῶν, στὰ 610.

Ο ΦΙΛΟΠΑΙΓΜΩΝ ΜΥΘΟΣ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΚΑΣ ΚΙΚΗΣ ΔΗΜΟΥΛΑ

Ευχαριστώ τόν κ. Πρόεδρο τῆς Ἀκαδημίας γιά τήν κεκοσμημένη ὑποδοχή μέ τήν ὁποία μέ περιέβαλε ἡ εὐγένεια τῶν λόγων του.

Ευχαριστώ τόν Ἀκαδημαϊκό κ. Βασίλειο Πετράκο πού μέ τῆ γλαφυρῆ γενναιοδωρία του ἔδωσε στέρεη, θερμῆ στέγη στίς ἔκθετες προσπάθειές μου.

Καί μέ λιγότερο φωτισμό αὐτῆς τῆς αἴθουσας πάλι θά ἦταν εὐδιάκριτο τὸ δέος πού μου προκαλεῖ ἡ ἀποψινῆ βραδιά, ἐπιβεβαιωτικῆ τῆς μεγάλης τιμῆς πού μου ἐπεφύλαξε ἡ Ἀκαδημία νά μέ δεχτεῖ ὡς μέλος της. Προάγγελος αὐτοῦ τοῦ γεγονότος δὲν ὑπῆρξε. Ἀντίθετα, ἔχοντας ζήσει μακρὰ περίοδο πτοημένων διαδέσεων, ἔσπευδα νά προφητεύσω ὅτι κανένα πιά σωστικό ἀπρόοπτο δὲν θά προστρέξει νά τίς ἀνασύρει, ὅπως μάλιστα τὸ ἐξέφρασα καὶ στὸν στίχο μου «Θέ μου τί δὲν μᾶς περιμένει ἀκόμα». Στίχος πού ἀσφαλῶς προδίκαιζε τίς ἄγνωστες βουλές τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐκκεντρικῆς μοίρας. Καί ἀντὶ νά τιμωρηθῶ μέ τήν ἐπαλήθευση αὐτῆς τῆς προφητείας, ἀμείφθηκα μέ τήν ἀπροσδόκητη διάψευσή της, χάρη στήν ἐπιλεκτὴ εὐνοια πού μου ἀπένειμαν τὰ σεβαστὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας. Συγκινημένη εὐχαριστώ γιά μιὰν ἀκόμα φορά.

Βαρὺ τὸ ἀξίωμα τῆς Ἀκαδημαϊκοῦ πού ἐπωμίστηκα, ὁμολογῶ, μέ συγχυτικὴ ἀμφισβημία στὴ συνείδηση, ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι ἀπαιτοῦνται ἐξαιρετικὰ στιβαρὲς ἰκανότητες καὶ ἀρετὲς γιά νά τὸ κρατοῦν στὸ ὕψος του. «Βουλιάζει ὅποιος σηκώνει μεγάλες πέτρες», προειδοποιεῖ ὁ Σεφέρης. Ἔχω προνοήσει νά εἶμαι ἐπαρκῶς φοβισμένη γι' αὐτὸ τὸ μέγεθος τῆς εὐθύνης, πού γίνεται σαφέστερο, καθὼς καλοῦμαι, ἔμμεσα, νά καλύψω τὸ κενὸ πού ἄφησαν μεγάλα ὀνόματα, προκατόχα αὐτῆς τῆς ἔδρας. Ἀναφέρω μόνο τὸν Κωστὴ Παλαμᾶ, σὰν ἐλάχιστη συμμετοχὴ μου σὲ ὅση τιμητικὴ μνήμη τοῦ ἀφιερώνεται αὐτὸν τὸν καιρὸ, γιά τὰ ἐξήντα χρόνια πού πέρασαν ἀπὸ τὸ θάνατό του.

Εὐχαριστῶ ὅλους τοὺς ἀναντικατάστατους ἀπόντες γιά ὅσην ὑψηλὴ διδαχὴ μου πρόσφερε τὸ ἔργο τους, ὅπως εὐχαριστῶ καθεὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέκυψα. Εὐχαριστῶ ἐκείνους πού μέ γέννησαν, τὸν Ἄθω Δημουλά πού μέ ἀναγέννησε, τὰ

παιδιά μου πού μου εξασφάλισαν τὸ γόνιμο ὄνομα, μάνα τους, τὰ ἐγγόνια μου πού παραλλάσσουντάς το, σὲ γιαιγιά, μὲ παρατείνουν.

Εὐχαριστῶ καὶ τὴν ἐλπίδα. Αὐτὴ τὴν πλέον ἀνιδιοτελῆ διαχειρίστρια τῆς αὐτοσυντήρησης καὶ τῶν ἐσόδων τῆς πού ἀνέρχονται στὸ ὑπέρογκο ποσὸν μιᾶς ἀνθρωπότητας. Μόνο αὐτὴ μπορεῖ νὰ περνάει τὶς Συμπληγάδες χωρὶς νὰ συντρίβεται. Ἰδιαιτέρα τὴν εὐχαριστῶ πού μοῦ συμπαραστέκεται ἀπόψε σ' αὐτὴ τὴν κάπως ἀρχαῖα δοκιμασία νὰ μιλῶ ἐνώπιον τόσων αὐστηρῶν ἀπαιτήσεων, χωρὶς νὰ εἶμαι βεβαία ὅτι θὰ ἀνταποκριθῶ σὲ ἐννοιες πού μόνο μὲ τὴν παρέμβαση τῆς Τέχνης θὰ μπορούσαν νὰ μεταμορφωθοῦν ἀπὸ γνωστὲς σὲ ἄγνωστες, ὥστε νὰ προσφέρουν τερπνὴ ἐκπλήξη. Ἀφήνω, πόσο βάλλει ἐναντίον τῆς ψυχραιμίας μου ἡ διατύπωση τοῦ Τσέζαρε Παβέζε ὅτι εὐκολότερο εἶναι νὰ κάνεις «κάτι» παρὰ νὰ μιλάς γι' αὐτό.

Πράγματι, γι' αὐτὸ τὸ κάτι ἔχω νὰ μιλήσω. Νὰ ὁμολογήσω, δηλαδή, ὅτι ἐνῶ περιστρέφομαι γύρω ἀπὸ τὴν ποίηση —ισχνὸς ἔστω, πλὴν ἀφοσιωμένος δορυφόρος τῆς— πάνω ἀπὸ μισὸν αἰῶνα, αὐτὸς ὁ ἀσυγκίνητος ἀριθμὸς ἐτῶν δὲν εὐδόκησε ἀκόμα νὰ μοῦ στρώσει βελούδινο χαλί καμιάς βεβαιότητας καὶ γνώσης νὰ πατήσω. Εἶναι παρήγορο, βέβαια, ὅτι δὲν εἶμαι ἡ μόνη ἀτέρμων ἄγνοια πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, καὶ ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ διαβάσω πὼς ἄρχισε τὴν ὁμιλία τῆς ἡ Πολωνὴ ποιήτρια Βισλάβα Σιμπόρσκα, ὅταν τῆς ἀπενεμήθη, τὸ 1996, τὸ Νόμπελ Ποιήσεως:

Λένε, πὼς σὲ μιὰν ὁμιλία εἶναι πάντα δυσκολότερη ἢ πρώτη φράση. Ἐγὼ λοιπὸν τὴν ἔχω ξεπεράσει. Νιώθω ὥστόσο πὼς καὶ οἱ ἐπόμενες φράσεις θὰ εἶναι δύσκολες, ἡ τρίτη, ἡ ἕκτη, ἡ δέκατη. Γιατὶ ἔχω νὰ μιλήσω γιὰ τὴν ποίηση.

Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἔχω σπάνια μιλήσει, σχεδὸν καθόλου. Καὶ πάντα μὲ συντροφεύει ἡ συναίσθηση πὼς δὲν τὸ κάνω μὲ τὸν καλύτερο τρόπο. Γι' αὐτὸ ἐκτιμῶ τόσο πολὺ τὶς δυὸ μικρὲς λέξεις «δὲν ξέρω». Ὁ ποιητής, ἂν εἶναι πραγματικὰ ποιητής, πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς στὸν ἑαυτό του «δὲν ξέρω». Σ' αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ ἀπαντήσῃ μὲ κάθε ἔργο του. Ἀλλὰ μόλις βάλει τελεία, συνειδητοποιεῖ ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰν ἀπάντηση προσωρινὴ καὶ τελείως ἀνεπαρκῆ.

Τίποτα δὲν ξέρεις πράγματι γι' αὐτὴ τὴν ἐκλειψη τῆς κανονικότητας. Πότε συμβαίνει, πὼς καὶ σὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς ἀμέτρητους, ἰδιωτικὸς οὐράνιους θόλους τῆς. Δὲν τὴ βλέπεις οὔτε διὰ γυμνοῦ εὐφάνταστου ὀφθαλμοῦ οὔτε μὲ τοὺς

προστατευτικούς φακούς τής πείρας. Τή διαισθάνεσαι, ίσως, από ένα επίμονο ανατρίχιασμα τής σιωπής και από το πώς κάποιες άνησυχιές σου γρατζουνάνε με τὰ νύχια τους τήν πόρτα. Λαβαίνεις τὰ μηνύματά της, αλλά σέ ένα περίβλημα τόσο σκοτεινό και άδιαπέραστο που σχεδόν ποτέ δέν ανακαλύπτεις άν περιέχει δωρεά ή χλεύη. Το διακινδυνεύεις ώστόσο, παίζεις τὸ τυφλό παιχνίδι τής ψηλάφησης. Άν έχασες ή κέρδισες, διχασμένες πάντα οί πληροφορίες. Δέν ξέρεις.

Άπόσταγμα εὐλάβειας και σοφίας τὸ δέν ξέρω, που άσπάζεται ή πνευματική σταθερά μας, αλλά και ένα πλήθος προσεγγιστικῶν όρισμῶν για τήν ποίηση, σαν πολύτιμα τάματα άφιερωμένα στην έρμητική εικόνα της.

Σάν ένα ματσάκι από λέξεις ή ποίηση. Τις συλλέγει από τὸ μικρὸ θερμοκήπιό του ένας μονόλογος που χρόνια όνειρεύεται νά τις προσφέρει σε μιάν έπικοινωνία με τήν όποία είναι αιώνας έρωτευμένος, χωρίς νά έχει λάβει σαφή δείγματα ανταποκρίσεως εκ μέρους της.

Λέξεις άρωματικές και μή, ώστε οί μὲν νά διαποτίζουν τις δὲ και νά επιτυγχάνεται τὸ πολὺ δύσκολο διάχυτο. Αὐτὸς ὁ συγκρασμός του λυρισμοῦ με τήν αναγκαία σχεδόν εκφορά τής γλώσσας και πεζολογικά, ὅπως τήν καθαγίασε ὁ Καβάφης, διευκολύνεται, εὐν τὸ ἔσω τοπίο σου φέρει ακριβῆς διακριτικότητας εὐωδιά σαν αὐτή που αναδίδει τὸ χῶμα, έχοντας πλυθεί με σιγανό, πράσινο νερό βροχής.

Ποίημα είναι «ὁ παρατεινόμενος δισταγμός ανάμεσα στὸν ἦχο και τὸ νόημα» εἶπε ὁ Βαλερύ και ποίηση: «ή προσπάθεια άπεικόνιση, με τὰ μέσα τής ἔνταξης γλώσσας, εκείνων τῶν πραγμάτων που επιχειροῦν στὰ σκοτεινά νά εκφράσουν οί κραυγές, τὰ δάκρυα, οί σιωπές, τὰ φιλιὰ, οί στεναγμοί, οί δωπειές. Δάκρυα που ξέρετε πιὸ πολλά από μένα...»

Σάν μιὰ εκδρομή ή ποίηση, αρκετὰ ἔξω, μακριὰ από τήν πυκνοκατοικημένη γλώσσα. Πᾶς εκεί εντελῶς μόνος, στρώνεις κάτω ένα μεγάλο λευκὸ χαρτί, τὸ στερεώνεις με ένα ύπομονετικό μολύδι, και περιμένεις. Μήπως ή έτοιμασία σου προσελκύσει εκείνες τις σαῦρες-λέξεις που τρέχοντας περνοῦν και με τή θαυμαστή προσαρμοστικότητά τους πάνε και κρύβονται στὸ ἄλλο χῶμα κάθε φορά, του άλλου νοήματος, μέσω του όποιου και διαφεύγουν. Ὑπερκινητικές οί λέξεις. Περιμένεις, ὦρες, μήνες, μπορεί και χρόνια, μήπως και τις μαγνητίσει αὐτή ή κατάλευκη άγραφή λιγουδιά που τούς ἔχεις άπλώσει.

Κάποτε, πηγαίνοντας στην Αλεξανδρούπολη, πολύ πριν φτάσω στην πόλη, είδα ψηλά, στην κορυφή άλλεπάλληλων τηλεγραφόξυλων, φωλιές πελαργών.

Καθεμιά εξέιχε από τη βάση, αφράτη, γυαλιστερή, σαν τούς λουσάτους φραμπαλάδες γύρω από τις κούνιες τις έτοιμες να καλωσορίσουν νεογέννητα. Στο κέντρο της φωλιάς, θρῆνιος ο πελαργός, ακίνητος στο ένα του πόδι, σαν με αυτή την ασκητική στάση να προφύλασσε, με συνθηματική ισορροπία, την ιερή επώαση της μυστικότητας, ήδη προφυλαγμένη από πάνω με την ούράνια κουνουπιέρα.

Σαν μια φωλιά φυγής ή ποίηση. Χτισμένη σε αιχμηρό ύψος, ώστε να είναι δυσπρόσιτη στην άρπαχτική περιέργεια να θέλει κανείς να δει καθαρά τὸ ἐν-τός της επωαζόμενο. Τὴν αποτελεσματική προστασία τῆς ἀπόκρυψης τὴν παρέχει ἡ ἀφαίρεση. Ἡ τέχνη ἐπαγρυπνᾷ. Διὰ τῆς ἐλλειπτικότητας. Ἰσορροπώντας στο ἓνα τῆς πόδι. Γράφοντας ἀφαιρούμε.

Γράφουμε διαμαρτυρόμενοι, ἴσως, ἐπειδὴ κατὰ τὴ μεγάλη ἐκείνη ἔκρηξη τοῦ σύμπαντος ἐπικράτησε σκανδαλώδης μεροληψία στὴ διανομὴ τῶν θραυσμάτων. Στὴν ὑπαρξή μας δόθηκε τὸ μικρότερο: αὐτὸ τοῦ φευγαλέου. Μᾶς παραχωρήθηκε ὅμως εὐτυχῶς καὶ ἡ ψευδαίσθηση, ὡς ἀναγκαῖο ἐξάρτημά του. Διὰ τῆς προσάρτησης. Τὸ φευγαλέο γίνεται, ἔτσι, ἓνας θαυμάσιος μέλλον διαρκείας τοῦ ρήματος ἀνθίσταμαι. Ἀπόδειξη, ὅσο τελοῦσα ὑπὸ τὴν ἀνώμαλη ἐπήρεια αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπιστῆ γραμματικοῦ κανόνα ἔζησα στιγμὲς ἀπίθανου μήκους καὶ γόνιμης μωρίας. Κέντησα λεπτολόγους συνδηκες, προίκα γιὰ ἐφικτὴ συμβίωση τῶν ἀταίριαστων: τῆς εὐαισθησίας μὲ τὸν βιαστή τῆς, τῆς βιοπαλαίστριας ἀντοχῆς μὲ τὸν γελοιογράφο τῆς πανικό, τοῦ ἔρωτα μὲ τὴν ἀνεπιτιμότητά του, ἐνῶ αὐτοκτονεῖ, νὰ ἀφήνει κάθε φορὰ σημείωμα τάχα ὅτι ἐμεῖς τὸν σκοτώσαμε.

Πόσο ἄραγε τιμητικά θὰ ξεχαστοῦν ἔργα καὶ ἡμέραι ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων; Δημοσίᾳ δαπάνη; Ἀπίθανο. Μᾶλλον δική μας θὰ εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ πολυέξοδη μελαγχολία, λὲς καὶ γίναμε λησμονητέοι ἀπὸ δική μας σπάταλη βιασύνη καὶ ὄχι ἀπὸ τὶς ἀσωτείες τοῦ ἀναπόφευκτου. Γράφοντας προνοοῦμε τουλάχιστον γιὰ τὰ ἐπιτύμβια. Θὰ μᾶς στοιχίσουν πολὺ φθηνότερα, ἀν τὰ χαράξουμε ἐγκαίρως καὶ μόνοι μας.

«Δάκρυα ποὺ ξέρετε πιὸ πολλὰ ἀπὸ μένα...»

Γράφουμε για ένα ίσως. Για να τιμήσουμε αυτή την αμερόληπτη λέξη, που κρατάει τις ίδιες αποστάσεις από το ναί όσο και από το όχι. Τηρώντας έτσι μια πολιτισμένη άκρα ήσυχία, όσο να προλάβει, κάτω απ' αυτή την ισκιερή έκκρεμότητα, να πάρει ένα κλεφτό υπνάκο ή πολύ κουρασμένη αβεβαιότητας. Όμως,

*Σάν να μὴν κάτεχα, ὁ ἀγράμματος, πὼς εἶναι κει
ἀκριβῶς, μέσα στὴν ἄκρα σιγαλιά, πού ἀκού-
γονται οἱ πιό ἀποτρόπαιοι κρότοι*

ἀνακαλύπτει ὁ Ἐλύτης.

Γράφω, γιατί αυτό έτυχε να είναι τὸ μόνο ὑψωματάκι πὸ μου παραχωρήθηκε, ὅπου κυματίζουν θαρρετά, πλησίστια οἱ βαθιές ρίζες τῆς γλώσσας ἀπὸ τὴν ὁποία κατάγομαι. Τὴ μιλῶ ὅταν ἐκείνη πνέει, ὅταν βγαίνει ἀπὸ τὴν ἐσωστρέφειά της καὶ τὴ δυστροπία της. Τότε μὲ ἀφήνει νὰ παίζω μαζί της, νὰ πειράζω τὰ σύμφωνα καὶ νὰ γελᾶνε τὰ φωνήεντα, νὰ ξεφυλλίζω τὴν πολύτομη ἀδίδακτη χρῆση της, ν' ἀνοίγω τὰ σεντούκια της, γεμάτα μὲ τοὺς ἀνδηροὺς αἰῶνες τῆς ἡλικίας της. Ἀλλὰ δὲν μὲ προχωράει ὅσο ποδῶ. Ὅλο μου βάζει ἐπαναλήψεις, νὰ δεῖ ἂν θυμᾶμαι ὅτι τὸ φεῦ δὲν εἶναι ἀμετάβλητο. Δικαιούμαι νὰ ἀποσπᾶσω τὸ φί, νὰ τὸ πετάξω προσάναμμα στὴ φωτιά, νὰ καεῖ, καὶ ἐλεύθερο πιά τὸ εὔ νὰ ἀποδοθεῖ ἐκεῖ πὸ ἀνήκει: στὸ εὐρὺ ἀναγκαῖον. Μοῦ λέει ἀκόμα ὅτι ἡ ὁμοιότης τοῦ ὄμικρον μὲ τὸ μηδὲν δὲν ἀποτελεῖ κανόνα ἐδισμού. Τὸ ὄμικρον μπορεῖ κάλλιστα νὰ εἶναι, ἐκτὸς ἀπὸ ὀδύνη, ὄραμα, καὶ τὸ μηδὲν, ἓνας ἄγνωστος παρθένος κολπίσκος μιᾶς ἐκ νέου ἀρχῆς. Κάτι πὸ εὔχεται τὸ εὐρὺ ἀναγκαῖον. Ἄλλο δίδαγμά της, πὸ δύσκολα ὅμως ἀφομοιώνεται: ὅτι τὸ χλωρὸ ἐπιφώνημα μὲ τὸ ὁποῖον ὑποδεχόμαστε μιὰν εὐδαίμονα ἄφιξη μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ καὶ γιὰ τὴν ὑποδοχὴ μιᾶς λύπης, ἀρκεῖ νὰ τὸ τσακίσουμε στὰ δύο, ξερὸ κλαδί πιά, καὶ τὸ κράκ νὰ ἀκουστεῖ καθαρά ὡς πέρα, ἔως τὴν εὐρέως ἀναγκαῖα γενναιότητα.

Τέλος, ρητὰ μοῦ ἐπαναλαμβάνει ὅτι τὸ ἐγώ, μόνον ἐξαιτίας τῆς συντομίας καὶ τῆς μοναχικότητας στὴν ὁποῖαν ὑπόκειται κάθε ἐγώ καὶ κάθε ἐσύ, ἐκφέρεται μὲ τόση ἔμφαση. Δὲν εἶναι ἔπαρση. Καθόλου ἐγωπάθεια. Εἶναι ἐπείγον κάλεσμα κάποιου ρήματος δίπλα του ὅπως: ἐγὼ βρέχομαι. Δηλαδή, κοίταξέ με.

Σκεπτόμενος άνθρωπος δὲν εἶμαι. Λίγο σκεπτικός μόνο, πού σημαίνει καὶ ἀφηρημένα ἐκπληκτος καὶ μοιρολατρικά ἀτελής. Εἶμαι πῶς πολὺ ἓνας σωματικός νοῦς, ἓνα παρατηρητικό σῶμα, πού ἀπλῶς διαθέτει ὄργανα ἀκριβοῦς μετρήσεως τοῦ στιγμιαίου καὶ ἓνα αὐτόματο, παλαιᾶς τεχνολογίας βέβαια, διαγνωστικό ἔνστικτο. Σὲ κλίμακες ὑψηλῶν ὀραματισμῶν δὲν ξέρω νὰ ἀνεβαίνω, φοβᾶμαι κιόλας —κάτι μοῦ λέει ὅτι ὅσο ἀπὸ πῶς ψηλὰ πέφτεις τόσο πῶς ἀνυπόφορα ματαιώνεσαι. Δὲν ὑψώνομαι παραπάνω ἀπ' ὅσο ὁ καπνὸς πού βγαίνει ἀπὸ τὸ θυμιατὸ μιᾶς πολυπληθοῦς προσευχόμενης ἀνάγκης. Ἀπὸ κεῖ διακινῶ τὰ ἐπιούσια αἰτήματά της. Ἡ ἐπιμονή μου νὰ ἀνάζητῶ εὐήκοον οὐς μέσα στὴ θεϊκὰ ἀχανῆ πιθανότητα νὰ τὸ ἐντοπίσω εἶναι ὁ κινητήριο παραλογισμὸς τῆς ἄμυνάς μου ἐναντίον τῆς ματαιοπονίας.

Διακινῶ ὑποτιμημένης καθημερινότητας ἐκκλήσεις γιὰ λιγότερες σακρυγόνες αἰτίες.

Ἡ καθημερινότης εἶναι, φοβᾶμαι, θύμα τῆς προκατάληψης πού ὑπάρχει ἐναντίον τῆς ἐπανάληψης: τάχα ὅτι εἶναι μία τεμπέλα ὁμοιομορφία. Ἐνῶ στὴν πραγματικότητα εἶναι μιὰ ἄοκνη ἐργάτρια ἐπὶ εἰκοσιτετραῶρου βάσεως, στὴ βαριά παραγωγὴ προϋποθέσεων γιὰ τὴν καλύτερη καὶ περισσότερη παραμονή μας στὴ ζωὴ. Ὑπόκειμαι στὴν ἐπανάληψη, τὴν ἐκτιμῶ. Ὅχι βέβαια ὅτι δὲν με ταλανίζει ἡ ἀνάγκη τοῦ διαφορετικοῦ —ἄλλωστε ποιὸς εἶπε ὅτι τὸ διαφορετικό ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν ἐπανάληψη. Συντάσσομαι λοιπὸν μὲ τὸν Τσεζαρε Παβέζε: «ὅτι τὰ πάντα εἶναι ἐπανάληψη. Ἀκόμα καὶ ἡ πρώτη φορὰ ἐπανάληψη εἶναι».

Τὴν ὕμνω. Καὶ ἀλήθεια, δὲν μοῦ εἶναι διόλου πληκτικό κάθε πρωὶ τὰ μάτια μου νὰ ψαύουν τὴν ἴδια ἀγέραστη στιλπνὴ ἐπιδερμίδα τοῦ ξημερώματος νὰ φωτογραφίζουν τὰ ἴδια λευκὰ σύννεφα, πού εἶναι οἱ γεωργοί, οἱ καλλιεργητὲς τοῦ ἀκόμα περισσότερο μπλὲ οὐρανοῦ καὶ δὲν στερεῶν διόλου ἀγαπώντας τὰ ἴδια ἀκριβῶς χτεσινὰ καὶ περσινὰ καὶ προπέρσινα ὄνειρα, πού ξεσβολιάζουν τὸ ἴδιο ἀκριβῶς αὐριανὸ μαξιλάρι μου. Ἡ δὲ ἐπαναληπτικὴ μονοτονία τοῦ ἄρτιου τζίτζικοτροφείου πού κρυφὰ διατηρῶ μέσα στὸ καταχειμῶνό μου δὲν ἔχει φθεῖρει, διόλου, ἐκεῖνη τὴν τραγουδιστὴ ἀπώλεια κάποιων καλοκαιριῶν.

Ἀκόμα καὶ ἡ πρώτη φορὰ ἐπανάληψη εἶναι. «Κι ἂν ὅλα ἔχουν γραφτεῖ,

πρέπει να ξαναγραφτούν από την αρχή. Άλλα πώς; Από κάτω θα φαίνονται οι ούλές», έχει πει η Αρβελέρ.

Το σχολιάζω, γιατί συμβαίνει πράγματι, κάτω από καθετί που επιχειρώ να ξαναγράψω από την αρχή, να φαίνονται καθαρά οι ούλές. Και άνησυχώ μήπως φταίει αποκλειστικά η γραφή που χρησιμοποιώ, μήπως την προμηθεύτηκα από καμιά πλανόδια νοθευμένη μέθοδο και δεν περιέχει τα μεγαλειώδη συστατικά του χρόνου, τα έγκυρα από τον Σοφοκλή:

*Άπανθ' ό μακρός κάναρίθμητος χρόνος
φύει τ' άδηλα και φανέντα κρύπτεται.*

Ό χρόνος. Μακρός. Αναρίθμητος και ταχυδακτυλουργός μέγας. Έντυπωσιακό το νόμυρο όπου κλείνει τη μόνιμη συνεργάτιδά του, τη φθορά, σ' ένα ξύλινο μπαούλο. Πειστικά την πριονίζει κάθετα από πάνω έως κάτω, περιμένεις, εύχεσαι να τη δεις κομμένη στα δύο. Άλλα εκείνη βγαίνει σώα, χαμογελαστή υποκλίνεται, την αποθεώνουν τα χειροκρότηματα. Άν το καλοσκεφτεί κανείς, ό βίος είναι ένα ακούραστο ένδουσιώδες χειροκρότημα σε ό,τι τον πριονίζει, σε ό,τι τον φθείρει.

Ό παρηγορητικός χρόνος. Όταν φεύγει μάς αφήνει το τηλέφωνό του. Άπαντάει πάντα ή στενογράφος του: ή μνήμη. Ποτέ ό ίδιος.

Η μνήμη. Άφανής ψυχοθεραπεύτρια. Διά του ύπνωτισμού θεραπεύει από τη νόσο του τελεσιδικού κάθε τελειωμένο, κάθε άπώλεια, προκαλώντας έτσι μια περιληπτική προσδοκώμενη Δευτέρα παρουσία τους. Κατακόμβη επίσης ή μνήμη, όπου φυλάσσονται άνεκπλήρωτες επιθυμίες, και σαν «σώματα ώραιων νεκρών που δεν έγέρασαν μοιάζουν».

Έκει κάτω βρέθηκε και το εικόνισμα με το μισοφαγωμένο πρόσωπο της νοσταλγίας, που λένε πώς, άμα το πιστέψεις, πικραίνεσαι θυματουργά.

Άς λέει ό Μάρκος Αύρήλιος: «πάν έφήμερον, και ό μνημονεύων και το μνημονεύομενον». Έγώ, επιμένω να θυμάμαι, γιατί είμαι εύσυνειδητη. Θέλω να γίνω ένας έντιμος, διακεκριμένος πλαστογράφος της διάρκειας.

Πάν έφήμερον. Λήθη έπομένως. Μούσα των ένοχών μας. Έγκληματικής άπληστίας πλάσμα. Μεθοδεύει τον γρήγορο θάνατο της μνήμης, για να της άρπάξει ό,τι εκείνη κρυφά αποταμιεύει, να το δώσει στην άπορη παραμυθία.

Τὸ ἐπιχείρημα τῆς λήθης γιὰ τὸ λυσσαλέο κύρος ποῦ συσσωρεύει εἶναι ὅτι μ' αὐτὸ παρασκευάζει, γιατρικὸ ποῦ θεραπεύει τὶς λύπες. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς θεραπευτικὸ προϊόν δηλαδὴ ποῦ διαφημίζει ἢ ἀνυπαρξία.

Ὁ ἀσκητικὸς χώρος, ποῦ εἶναι ὁ φυσικὸς χώρος τοῦ ποιήματος, δὲν τοῦ παρέχει τὴν πολυτέλεια τῶν ἀπεριορίστου ἐκτάσεως σελίδων ποῦ διαδέτεται ἢ πεζογραφία.

Ἐδῶ, συμπιέζονται ἀπάνθρωπα, γιὰ νὰ χωρέσουν στὸ κελί του, οἱ μεγαλόσωμες ἀντιπαλότητες μεταξύ τῆς ποθητῆς τάξεως τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀνεπιθύμητης φυσικῆς ἀταξίας τους. Νὰ διαχωρίσεις κρατούμενους δὲν μπορεῖς, γιατί καθένας φέρει ἐνσωματωμένο τὸ ἀντίθετο. Ἡ ἀγάπη, τὴν ἀμφισβήτησή της· τὸ ἀνομολόγητο, κολλημένο σὰν στρεῖδι στὴ γλώσσα τῶν ἀποκαλύψεων· ἡ δική μου ἀλήθεια δεμένη στὴ θυσία της — πῶς ἀλλιῶς νὰ πνεύσει οὐρία ἢ δική σου;— ὁ ἔρωτας, μὲ κατάστηθα τὰ ἡρεμιστικὰ χαπάκια τοῦ θανάτου· ἢ ὑπερήφανη ἐγκαρτέρηση, μὲ κατάστηθα ἐκεῖνο τὸ ἄχ ποῦ τόσο συχνὰ ξεφεύγοντας τὴν ταπεινώνει δημόσια. Γιὰ νὰ χωρέσουν ὅλ' αὐτὰ πρέπει νὰ μιλοῦν ἐλάχιστα, ὑπαινικτικά. Ἀλλὰ τίποτα δὲν ἔρχεται νὰ ἀρχίσει ἢ νὰ τελειώσει τὴ ζωὴ του σ' αὐτὸ τὸ κρατητήριο, ἂν δὲν ἔχει φτάσει στὰ ἄκρα. Καὶ τὰ ἄκρα τῶν καταστάσεων, ὅσο καὶ νὰ ἀναδιπλωθοῦν στὴν ἀποσιώπησή τους, πάλι ἐξέχουν, κρέμονται ἔξω ἀπὸ τὸ ποίημα. Ἡ κατακρευόργησή τους εἶναι ὑποχρεωτική. Περιλυπο χρέος τοῦ ποιητῆ. Ὅφειλε νὰ πετσοκόψει καὶ νὰ στερηθεῖ τὴ μάζα τῶν συγκινήσεών του ποῦ τόσο ἀγαπάει. Νὰ τὸ κάνει, πρὶν ὀρμήσει τὸ κοράκι, ἢ αἰσθητική, ποῦ ἤδη γυροφέρνει καὶ ἀπειλεῖ νὰ κατασπαράξει ὀλόκληρο τὸ ποίημα.

Μὲ ρωτοῦν συχνὰ γιατί προσωποποιῶ ἢ καὶ σωματοποιῶ ἔννοιες καὶ λέξεις, καὶ ἂν αὐτὸ γίνεται μὲ ὑπόδειξη τῆς ἔμπνευσης.

Γιὰ νὰ τὶς ἐλέγγω, ἀπαντῶ. Ἐπειδὴ οἱ περισσότερες εἶναι φοδραρισμένες μὲ ἓναν Ἰούδα. Ἡ κρυψίνοια πολυσημία τους πολλὰς φορὰς μὲ παρέδωσε δι' ἀσπασμοῦ στὴν ἀστοχία. Τὶς προσωποποιῶ ὅμως καὶ γιὰ ἄλλο λόγο: γιὰ νὰ πετύχω τὴ μετάλλαξή τους σὲ πρῶτο ἀναγνώστη καὶ ὑπεύθυνο κριτὴ ὄσων ἐκεῖνες μὲν γράφουν, ἀλλὰ ἐγὼ ὑπογράφω.

Σχετικὰ τώρα μὲ τὴν ἔμπνευση, οὔτε γι' αὐτὴν ξέρω τίποτα. Τὴν ὑποπτεύομαι μόνο: ἀπὸ τὴν κορυφωση ἑνὸς πείσματος νὰ ξεπεράσω μιὰν ἀνυπέροβλητη δυσκολία ἀπὸ τὸ πῶς, ἓνας παμπάλαιος στίχος ἄτυχος, χρόνια

κλεισμένος σ' ένα συρτάρι —στρατόπεδο συγκεντρώσεως άποτυχιών— δραπετεύει μόνος του κι έρχεται να άρει τ' άδιέξοδα ως εκ θαύματος. Ίσως να είναι ή έμπνευση πιά πού τον χριζει σωτήρα. Τήν έχω διαισθανθεί πιθανόν, από την ξαφνική εύχέρεια να άφουγκράζομαι, παρά τούς έκκωφαντικούς έξω θορύβους, τον ψίθυρο μι'ς έσω έντολής. Έντολή σχεδόν περιπαικτική, καθώς δέν μου ξεκαθαρίζει ποτέ τί όφείλω να κτίσω: ένα άσυλο ανιάτων όνειρων, μι'αν εκκλησία για νεοφώτιστες μεταμέλειες, ή έναν ξενώνα για περιπλανώμενους αγγέλους; Για να ύπηρετήσω αυτή την ασάφεια, γίνομαι πανικόβλητος χειρών'αξ πού κουβαλάει τόνους άμορφο ύλικό από την μι'αν άκρη της λευκής σελίδας στην άλλη. Χτιζώ, γκρεμιζώ, ξανά και πάλι, συσσωρεύεται ήττα. Όσπου άποκαμωμένη από την άγωνα προσπάθεια, έκσφενδονίζω —κατά λάθος ή και από θυμό— ένα παράθυρο στη θέση της πόρτας. Και είναι έξωφρενικό ότι αυτή ή παράφορη κίνηση συχνά οικοδομει. Σάν ή παραφορά να είναι ή έμπνευση. Πολλοί ύποστηρίζουν ότι έμπνευση δέν ύπάρχει και άλλοι ότι ό ελεύθερος στίχος την άγνοει.

Κατά τον Έλιοτ κανένας στίχος δέν είναι ελεύθερος αν θέλει να κάνει, «σωστά», τή δουλειά του. Ναι, μόνο πού αυτό τó σωστά χαροπαλεύει αλύτρωτο —άνεξαρτήτως όμοιοκαταληξίας και ελεύθερου στίχου— μεταξύ των δύο συσκοτιστικών διαγνώσεων, τής ύποκειμενικής και τής αντικειμενικής —όπως αυτό χριζεται.

Ό ελεύθερος στίχος, ή σύγχρονη ποίηση άς πώ, φέρει ακριβές τó γονίδιο τής παραδοσιακής. Άπλώς έχει πάρει, μαζί με τ' άδικά της χαρακτηριστικά, και κάποια έντελώς άδικά του, για να διεκδικήσει την αύτοτελείά του. Αύτή ή διασάλευση τής όμοιότητας, ή αντικατάσταση δηλαδή τής ύποχρεωτικής σχεδόν όμοιοκαταληξίας με επίσης άνυπέρθετο έσωτερικό ρυθμό, ήταν αναπόφευκτη...

Σ' έναν κόσμο πού αλλάζει τόσο γρήγορα και τόσο δραματικά σχεδόν, πού τίποτα, ούτε τó νερό ούτε ό άέρας ούτε ή τροφή, τó σπίτι, ή θάλασσα, ό έρωτας, δέν απέφυγαν την οικτρή αλλοίωσή τους, έτσι πού με τούς παλιούς τρόπους να μ'ην ξέρουμε πώς να τ' αναγνωρίσουμε και πώς να τ' χειριστούμε, κάτι ριζικό έπρεπε να κάνει ή ποίηση, για να προσαρμόσει λυτρωτική την παρέμβασή της στην ταχύτητα, την άρρυθμία, στίς γκρεμισμένες ωραιότητες πού δόθηκαν άντιπαροχή για να στεγαστεί ή αναπόλησή τους.

Τὸ λίγο ἀντὶ τοῦ πολὺ, φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε ἐν τέλει, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, τὸ σταθερὸ αἰτούμενο τῆς ποίησης. Πῶς ἄλλιῶς θὰ κατέληγε νὰ διαμορφώσει τὸ σύμπαν σ' ἓνα μικρόκοσμο ποὺ περιβάλλει τὸν ποιητὴ καθ' ὅλο τὸ εἰκοσιτετράωρο καὶ ὀνομάζεται δωμάτιο —κελὶ τὸ ἔλεγε ὁ Παλαμᾶς—, χώρος ἐργασίας, μὲ πόρτες ποὺ ὁ Κάφκα τὶς εἶδε κλειστές; Αὐτὸς ὁ ἀποκλεισμός, ἴσως νὰ χάρισε στὸ ποίημα τὴν ἀρετὴ νὰ ἐκπροσωπεῖ πιὸ ἄμεσα τὴν ὑπαρξή.

Ὅπωςδὴποτε, ἡ πρόθεση τῆς σύγχρονης ποίησης, ποὺ ἔχει ἄλλωστε ἀρχίσει ἤδη νὰ παλιώνει καθὼς ἔρχονται νέες, ἀκόμα πιὸ ἀφαιρετικές ἢ ιδιότυπες μορφές της, εἶναι νὰ προσδέσει τὸ λιθαράκι της σὲ ὅ,τι κληρονόμησε, φτιάχνοντας τὸ ἰδιωτικὸ μητρώο τῆς ἐποχῆς της, συμπληρώνοντας τὸ γενεαλογικὸ δέντρο τῶν ὀνειρῶν ποὺ τὴ γεννοῦν καὶ τὴν ὑποστηρίζουν. Κατὰ τὰ ἄλλα, ἡ παράδοση παραμένει ἡ ἀτμομηχανή, ὁ μέγας συρμὸς στὸν ὁποῖο κάθε τόσο προσαρτᾶται ἓνα ἔκτακτο, φρεσκοβαμμένο βαγόνι, γεμάτο μὲ νέες, ὑπερεπιγούσες ἀνησυχίες τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ ἴδιο πάντα προορισμό: τὴν αὐθεντικὴ ἐκφρασὴ τους.

*
* *

Ἐνα ἀγωνιώδες ἐρώτημα, ποὺ συχνὰ τίθεται, εἶναι ἂν στὴν ἐποχὴ μας ὠφελεῖ ἡ ποίηση.

Πιστεύω ὅτι βοηθάει, ὅσο τὸ κερὶ ποὺ ἀνάβουμε μπαίνοντας σ' ἓνα ἔρημο καταργημένο ξωκλήσι, μὲ φευγάτους ὄλους τοὺς ἀγίους. Ὁφελεῖ ὅσους τὴν ἀγαποῦν, ἐπειδὴ βρῖσκουν ἐντὸς της μικρὰ κομματάκια ἀπὸ σκισμένες φωτογραφίες τοῦ ψυχισμοῦ τους. Περισσότερο καὶ πιὸ σωστὰ ὠφελεῖ ἐκείνους ποὺ πιστεύουν στὴ μαγεία της. Ποὺ δὲν θέλουν νὰ δέσουν τὸν δάκτυλό τους ἐπὶ τὸν τύπον τῆς κατανόησής της. Ὁφελεῖ, ὑπερκόσμια, ἐκείνον ποὺ τὴν ἀσκεῖ καὶ μόνον κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀσκησης, ἐπειδὴ τότε μόνον τὸν βγάζει ἀπὸ τὸ σῶμα του, τὸν σταθεροποιεῖ σὲ μιὰν αἰώρηση ἀπ' ὅπου αὐτὸς παρακολουθεῖ, σὰν σὲ χειρουργεῖο, τὸν προσωρινὸ θάνατο τῆς μικρότητάς του. Ὁφελεῖ κυρίως τὴ γλώσσα. Τὴν περισυλλέγει ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάδους τῆς βιασύνης καὶ τὴ μεταγίξει μὲ σέβας στὸ τόσο δὲ μπουκαλάκι τοῦ ἀγιασμοῦ, μιὰ γουλιὰ, ὅσο ἀκριβῶς χρειάζεται νὰ πιεῖ ἡ οὐσία. Τέλος, ἡ ποίηση ὠφελεῖ ὅσο μιὰ παυσίπονη σταγόνα σὲ ἓναν ὠκεανὸ λύπης. Δὲν εἶναι λίγο.

Πριν πολλά χρόνια μαθητές σχολείου με ρώτησαν ποιά είναι ή άφορμή για ένα ποίημα, πώς τή διακρίνουμε, πώς τήν υποδεχόμαστε.

Με ύπακοή στή φαντασίωση, απάντησα. Και για να περιορίσω κάπως τήν άοριστία, έφερα τούτο τò παράδειγμα.

Περπατώ, όπως όλοι μας, σε μιάν έρημο απόλυτη. Έάν μου φανεί ότι ακουσα κεληθισμό πουλιού, ως μου λέει ή λογική ότι παραφέρομαι, εγώ, νιώθω υποχρεωμένη να έτοιμάσω σ' αυτό τò πουλι ένα δέντρο.

Έπανελάβα εδώ τò παράδειγμα, όχι βέβαια για να τιμήσω τήν επανάληψη, αλλά για να απολογηθώ πού έδωσα στα παιδιά μιá συνταγή ειδυλλιακής άπλοσύσεως αυτού πού λέγεται σύλληψη, θήρευση μιáς ποιητικής ιδέας. Σάν να είναι βέβαιο ότι πάντα στις έρήμους πού μέλλεται να διασχίσει ή όποια όδοιπορία μας θά έχει τήν εύλογία τών γόνιμων παραισθήσεων, και ότι τά χειροποίητα δέντρα όλο και κάποιο ώδικò άποτέλεσμα θά προσελκύσουν στα κλαδιά τους.

Σήμερα, στήν ενήλικη πιá σκληραγώγηση τών παιδιών εκείνων τότε, μπορώ να όμολογήσω ότι, έξ όσων μαρτυρά ή δική μου τουλάχιστον φιλαλήθης πείρα, οί ξόβεργες πού στήνουμε, για να παγιδεύσουμε ένα άσαφές φτεροκόπημα έρεδισμού, σπάνια συντίθενται με τέτοια γραφική άδρότητα και ποτε σχεδόν με τόσο λίγη κατάθεση μόχθου. Και τούτο, έπειδή σπάνια προσέρχεται έδελοντικά ένας έρεδισμός να προσφέρει πλευράν εκ τής πλευράς του, ώστε ή δημιουργός στιγμής να μπορεί εύχερώς να πλάσει σύντροφον παραποίηση, έμφυσώντας της πνοήν ύπερβολής. Σ' αυτή τήν περίπτωση ύποπτεύομαστε ότι ό Θεός έδωσε ίσως για λίγο τò κλειδι τής άρμοδιότητάς του στή μαθητευόμενη του: τήν έμπνευση.

Συνηθέστατα γινόμαστε άπαγωγείς άθώων εύκαιριακών συμπτωμάτων και διά τής βίας τούς άφαιρούμε τή ζωτική χρησιμότητά τους. Έπιχειρεί ή φαντασίωση, όχυρωμένη στήν άσυλία της, να βυθίσει τήν άόρατη σύριγγά της στήν πραγματικότητα, να τραθήξει αίμα για να τò μεταγίσει σε κάποιο άναιμικό εύρημά της. Αυτή ή μείξη μεταβιβάζεται στήν επινόηση πού άδειάζει, μέσα σε κοχλάζουσες ανύδαιρεςίες, αυτές τις τόσο διαφορετικές ομάδες αίματος και πειραματίζεται να καθυποτάξει τή μη συμβατότητά τους.

Ίσως ύπηρετήσω καλύτερα τή σαφήνεια με ένα παράδειγμα, πώς δικò μου βίωμα έγινε πειραματοζώο.

*
* *

Ήμουν, πρόσφατα, σὲ μιὰν αἴθουσα ἀσφυκτικὰ γεμάτη. Τὸ τέλος μιᾶς ὀμιλίας. Ὁ συνωστισμὸς τῶν συγχαρητηρίων πρὸς τὸν ὀμιλητὴ σηκώνει τὰ γνωστὰ κύματα ἀνυπομονησίας ποὺ διευκολύνουν τὴν ἀκίνησία, καὶ μένω ὥρα σφηνωμένη στὸ ἴδιο σημεῖο. Αἰφνης, μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀσφυκτικὴ ἀδράνεια, νιώθω ἓνα χέρι νὰ διατρέχει τὸ πρόσωπό μου, ἀφήνοντας ἓνα σκιώδες ἴχνος χαιδιού, πιὸ βιαστικὸ καὶ ἀπὸ κλάσμα δευτερολέπτου. Ταράζομαι. Στρέφω νὰ τὸ ἀντι-αγγιξῶ ἀλλὰ ἔχει χαθεῖ. Κοιτάζω τὰ πρόσωπα ποὺ μὲ περιβάλλουν καὶ κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι ὑποπτο τέτοιας λαθραίας τρυφερότητας. Φανερὸ ὅτι αὐτὴ ἡ κίνηση ποὺ δέχτηκα ἦταν ἓνα ἄδολο παραστράτημα τοῦ συνωστισμοῦ.

Ἐντούτοις ἐγὼ παρακούω τὸ προφανές. Αὐθυποβάλλομαι, ξέφρενα, ὅτι τὸ ἀπρόσωπο χέρι ἦρθε συστημένο σὲ μένα καὶ γιὰ μένα. Σὰν κελαηδιστικὴ εἰδοποίηση τῆς ἀφῆς πρὸς τὸ δέρμα, ὅτι κάτι χάθηκε καὶ ἀναζητεῖται.

Ἐνα χᾶδι ποὺ δέχεσαι, ἔστω μέσα στὴν ἔρημο τῆς ἐκδοχῆς, εὐφρόσυνα τὸ οἰκειοποιεῖσαι, ὅσο κι ἂν δικαιῶχος του εἶναι, κατὰ πάσα πιθανότητα, ἡ τυχαίότης. Ἀλλὰ τίποτα δὲν ἀποκλείει νὰ εἶναι τὸ τυχαῖο ἓνα ἀπὸ τὰ προσωπεῖα τοῦ πεπρωμένου.

Μέρες κρατοῦσα ζωντανὴ τὴν αἰσθησιμὴ ἐκείνη τοῦ στιγμιαίου χεριοῦ, τὴ συντηροῦσα, τὴν τάιζα μὲ κάποιους ἀγευστους μὲν στίχους, ἀλλὰ μὲ ἐπίμονη τὴν ἐπανάληψή τους:

*πιὸ ἀπολωλὸς κλάσμα δευτερολέπτου
μὲ ἐνέπλεξε στὴν ἀμαρτωλὴ συντομία του πάλι.*

Αὐτὸ τὸ ἴδιο ξανά καὶ ξανά. Σὰν ἔτσι μόνον νὰ μποροῦσε νὰ ἀκούσει τὸ πνεῦμα τῆς ἀπάντησης.

Τώρα, ἀπὸ τὰ διάσπαρτα, ἐφήμερης ἀξίας ρολόγια στὸ σπίτι, συμπαθῶ ιδιαίτερα ἓνα, λόγῳ τῆς τουριστικῆς ἀνέμελης κορνίζας του, ὅπου ζωγραφισμένα στοιβάζονται ἐπὶ κυμάτων θαλάσσης, ἀναμίξ, οὐρανός, κοχύλια, γλάροι καὶ ἀνεμόμυλοι, κωπηλάτες φεγγαριοῦ. Κάτι σὰν ἀποσκευὴς θέρους ποὺ ξέχασε νὰ περάσει.

Ένα βράδυ, καθώς μέσω αυτού του ρολογιού μου άρέσει να χρονομετρώ τις νέες επιδόσεις των αναχωρήσεων, κάτι με παραξένεψε. Μια ανεντόπιστη έλλειψη. Έφερα τὸ ρολόγι στο αὐτί μου, εὐκρινῶς ἀκουγόταν τὸ τακουνάκι τῆς ὥρας νὰ χτυπάει ρυθμικά στο πλακόστρωτο τῆς στωικότητας, καθώς τὴ διασχίζει. Δὲν ἔβλεπα ὅμως νὰ αἰωρεῖται ἐκεῖνη ἡ λεπτὴ σπασμωδικὴ σκόνη ποὺ σηκώνεται, καθώς ὁ λεπτοδείκτης, κουτσαίνοντας, σπάζει τὴν πέτρα τοῦ χρόνου σὲ λεπτὸ χαλικάκι γιὰ νὰ μεταφερόμαστε ἐλαφρότεροι. Naί, ἔλειπε ὁ λεπτοδείκτης. Καὶ ἀμέσως, μὲ τὴν ἴδια παράφρονα σιγουριά ποὺ εἶχα ἀποκλείσει νὰ εἶναι ἓνα ἀδῶο λάθος τὸ πέρασμα ἐκεῖνου τοῦ χεριοῦ ἀπὸ τὸ πρόσωπό μου, μὲ τὴν ἴδια παρανοικὴ βεβαιότητα ἀπέκλεισα ἡ ἐξαφάνιση τοῦ λεπτοδείκτη νὰ ὀφείλεται σὲ ἀπλὴ ζημιὰ, προφανῶς ἀπὸ κάποια πτώση τοῦ ρολογιού ποὺ ἀποσιωπήθηκε. Ἡ μυθοπλασία διευκολύνθηκε βάσιμα, καθώς τὸ πτώμα τοῦ λεπτοδείκτη, μυστηριωδῶς, παρὰ τις ἔρευνές μου, δὲν βρέθηκε σφηνωμένο σὲ καμιὰν ἐσοχὴ τοῦ ἀπορριμματοφόρου κύκλου.

Δύο ἄσχετες μεταξύ τους ἐξαφανίσεις. Ἀλλὰ ποὺ ἐγὼ βίαια ἐκμεταλλεύτηκα μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ τις ἐντόπισα. Ἀδίστακτη ἡ ἐπινόηση τις ἀνάγκασε νὰ ἐπαιτοῦν. Γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τις ἐλεήσει, ἀποδίδοντάς τους βαθιὰ μεταφυσικὴ σχέση: σὰν ὅτι ἡ μία ἐξαφάνιση ἀναζητᾷ ἀέναα τὴν ἄλλη· ὅτι ὁ χαμένος λεπτοδείκτης εἶναι ἡ ἐνσάρκωση τοῦ ἀπολωλὸτος χρόνου τῶν θωπειῶν, φάντασμα τοῦ ὁποίου ἦταν ἐκεῖνη ἡ ἄσαρκη θωπεία ποὺ μὲ εἶχε ἀγγίξει ἀναζητητικὰ —βιαστικὸ κλάσμα δευτερολέπτου.

Τὴν ἀνέσυρα καλοδιατηρημένη ἀπὸ τὸ κενοτάφιό της καὶ τὴν τοποθέτησα στὴ θέση τοῦ ἐλλείποντος λεπτοδείκτη.

Ὅσο κι ἂν εἶναι ἀδύνατον μιὰ χαλασμένη πραγματικότης νὰ ἐπισκευαστεῖ καὶ νὰ ἐπαναλειτουργήσει μὲ ἓνα ἐπινοημένο ἀνταλλακτικὸ, ἐγὼ ἔνωσα ὑποχρεωμένη νὰ ἐτοιμάσω μιὰ κραυγὴ.

Καὶ περιμένω νὰ μοῦ ἐμπιστευθεῖ ἡ ποίηση «ἐκεῖνα τὰ μέσα τῆς ἑναρδῆς γλώσσας μὲ τὰ ὅποια προσπαθεῖ νὰ ἀπεικονίσει ὅ,τι στὰ σκοτεινὰ ἐπιχειροῦν νὰ ἐκφράσουν τὰ δάκρυα, οἱ σιωπές, οἱ στεναγμοί, οἱ θωπειες, ἡ κραυγὴ».

Ὅσο περιμένω νὰ φανοῦν τὰ σημάδια ποὺ ἴσως ν' ἀργήσουν, ἴσως καὶ νὰ μὴν ἔρθουν ποτὲ

ἔσύ, ὡς ἐναλλακτικὸ ἀναγκαῖον
βάλε ἀπλῶς τὸ χέρι σου στὸν ὦμο μου
μὲ φυσικότητα, ἐργατικά νὰ ἴναι ντυμένο
σὰν τεχνίτης
τάχα ὅτι ἐπισκευάζει μιὰ παράλειψη παλιά
νὰ γίνει σὰν καινούργια σοῦ παράγγειλε
ὁ φιλοπαίγμων μῦθος

ἔτσι, σὰν μιὰ ὕστατη προσπάθεια, μήπως καὶ περάσουμε, ὡς ἐπιλαχόντες
ἔστω, στὴν ἀνωτάτη ἄποψη τοῦ Πλάτωνα ὅτι «τὸν ποιητὴ δέοι, εἴπερ μέλλει
ποιητὴς εἶναι, ποιεῖν μῦθους ἀλλ' οὐ λόγους».